

הרב יהודה שחור שליט"א
ד"ן בבית הדין הרכני האזרחי, רחובות

מצוות כבוד אב כגורם בקביעת מקום הדין

ראשי פרקים

- א. כפיפות הנتابע לדין בעירו של התובע משום כבוד אב
- ב. אין כופין עלמצוות כבוד אב, שמתו שכרה בצדיה
- ג. שיטות הראשונים בbaarור הכיפה בצדקה וחחלנות לקבעת מקום הדין
- ד. מחלוקת ה פוסקים האס כי רשי לכפות על קיומם מ"ע שמתו שכרה בצדיה
- ה. התובע הולך אחר הנتابע – מעיריך הדין או מכה תקנה?
- ו. זכות הנتابע מכח תקנה – השלכות לכבוד אב
- ז. זכות הנتابע מכח מוחזקתו – השלכות לכבוד אב
- ח. זכות לבית דין לקבוע מקום הדין
- ט. סיכום

א. כפיפות הנتابע לדין בעירו של התובע משום כבוד אב

קיים לעניין מקום הדין שהATABע הולך אחר הנتابע ולכך אם התובע והATABע גרים במקומות שונים ידונו בבי"ד שבמקוםו של הנتابע וכן פסק הרמ"א חוי"מ יד, א.

מקורה חריג לדין זה פסק הרמ"א (שם) ווז"ל: "אב שיש לו תביעה על בנו צריך לילך הבן ע"פ שהוא הנتابע אחר אביו כמו שנتابאר (ביו"ד סי' ר"מ)". דין זה הובא גם ברמ"א בhalcot כבוד אב ואם יו"ד רמ, ח ווז"ל: "בן שיש לו דין עם אביו והאב הוא טובע הבן, צריך הבן לילך אחר אביו ע"פ שהבן הוא TABע ודין בעיר אחרת שזהו כבוד אביו אבל האב חייב לשלם לבן החוצאות דאיינו חייב לכבדו مثل בן (במהר"יק שורש נח) כמו שנتابאר".

דהיינו, כשהATABע הוא האב, יכול הוא לחייב את הבן הנتابע להתדיין בבי"ד שנמצא במקומות של האב בוגוד כלל, שמקום הדין נערך בבי"ד שנמצא במקומות של הנتابע.

הלכה זו מיושמת אף כיום ומעוגנת בתקנות הדיון שהותקנו ע"י מועצת הרבנות הראשית לישראל וחבר דין בית-חידין הרבני הגדול. בתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל התשניג נקבע בתקנה ז' שהמשפט במקומות הנקבע והתובע הולך אחר הנקבע. בתקנה י"א נקבע: "תביעה של הורה נגד בנו אפשר להגיש גם בבית-חידין של מקום החורה, ובית הדין יחליט אם ההוצאות הנוספות הכרוכות בכך יחולו על התובע".

ב. אין קופין על מצות כבוד אב, שמתן שכרה בצדיה

הלכה זו שמחייבים את הבן להתדיין עירו של האב משום כבוד אב תמורה. בחולין קיב נאמר:

אודה כי אייתוה לההוא גברא דלא הויה מוקר אבוה ואימה כפתוחו אמר לו שבquoד ذاتיא כל מצות עשה שמתן שכרה בצדיה אין בית דין שלמטה מזהרין עליה.

ורשי' שם כתוב וזיל: "שמתן שכרה בצדיה – למען יאריכון ימיך (שםות כ) לכך פירש מתן שכרה לומר אם לא תקיימה זהה עונשו שלא תקבל שכר".

מבואר בגמרה בחולין אכן לכפות על מצות כבוד אב ואם כי זו מצוה שמתן שכרה בצדיה (למען יאריכון ימיך) וכן מובה בבי' יו"ד ס"ס רם, וברמ"א יו"ד רמ,א: "אין בית-דין קופין על מצות כבוד אב ואם דחווי ליה מצות עשה שמתן שכרה בצדיה שאין בית דין קופין עליה".

נמצא שפסק הרמ"א סותרים זה את זה. מצד אחד פסק הרמ"א שאין קופין על מצות כבוד אב ואם, ומצד שני פסק הרמ"א לחיב את הבן הנקבע להתדיין בעירו של התובע משום כבוד אב ולכאורה ממשמע אף יכפו על כן.¹

¹ ר' מאיר אריק בשוו"ת אמריו יושר ח"א סי' לח כתוב לשואל שרצה לחיב אשה לבוא למקום בעל (מדין כבוד): "ויל צ"ע גם בגין שחביבليلך לילך למקומות אבוי, אם אומר שאין רצינו לדין רק בעירו כדין תובע הולך אחר הנקבע, אם יכולים לדוזן במסרב כי יתכן שדי' דבן מחביבليلך למקומות אבוי הוא מצד מצות כבוד אבל אין בי' קופין ע"ז דהוא מ"ע שמתן שכרה גדרו" (עררת ערך).

תגובת המחבר: מסתימת לשון הרמ"א וחופסקים נהרא יותר שיש מקומות לכוף את הנקבע לדין בעירו של אבוי התובע משום כבוד אב ודלא כשו"ת אמריו יושר שכתוב שצ"ע אם יכולים לדוזן במסרב. כך גם נהרא מילשונו של מהרי"ק היה באמא שתבעה את בנה חתן ממאן מקורו של הרמ"א בדי' זה. חណון ב מהרי"ק היה באמא שתבעה את בנה חתן ממאן להתדיין בעירה של האם וכותב מהרי"ק לבן וזיל: "הנני גור עלייך נח"ש (נדוי חרם שמתא) שתוך שנים עשר יום אחרי יגיע כתבי זה לידע... שתבא... מקום אשר היא שם

ג. שיטות הראשונים בbaarור הcpfיה בצדקה וההשלכות לקבעת מקום הדין

והנה בוגمرا (ב"ב ח'ב וכתובות מט'ב) מובה שכפו לתת הצדקה ושאלו התוטס' (ב"ב ח'ב תוד'ה אכפיה, כתובות מט'ב תוד'ה אכפיה וחולין קיב, תוד'ה כל) הרי מצות הצדקה היא מצוה שמtan שכורה בצדקה (כי בכלל הדבר הזה יברך) ומדוע קופין עליה.

ובתוציא' הניל' הובאו כמה הסברים:

א) הcpfיה בצדקה הייתה בדברים בלבד (ר'ית).

ב) הcpfיה נעשתה לאחר שקיבלו עליהם שיכופו אותם גבאי הצדקה (ר'ית).

ג) בצדקה קופין כי יש גם לאו (לא תאמץ את לבך ולא תקפו) (ר'ית).

ד) ביד אין מחויבים ומזהרים לכפותו (ריצב'א וכן משמע בירושלמי ומשמע דרשאין לכפותו).

ה) בני העיר קצבו כמה יתנו לצדקה ולכך קופין כי רשאין בני העיר להסיע על קיצתון (תוס' כתובות).

יש לבחון האם תירוץו Tos'i יועילו לעניינו. התירוץ שהcpfיה מועילה כי קיבלו עליהם (ב) יכול להסביר מדוע יש תוקף לתקנות הדין שוכפות במקרה זה כבוד אב ויסודות מדין קבלו עליהם. ברם עדין צריך עיון מדוע פוסק הרמ"א באופן כללי לחייב את הנتابע – הבן בכבוד אב ולהתדיין בעירו של אביו התקבע גם כאשר אין מצב של קיבלו עליהם. גם בתקנות הדין לא הוחלט על דין זה רק מצד קבלו עליו אלא צוין פסקו של הרמ"א ביו"ד רם סעיף ח כמ庫ר לדין זה (ראה במקורות לתקנות הדין תש"ץ). כיו"ב לפי ההסבר (בתוציא' כתובות) (ה) שהcpfיה בצדקה כי איירי בקצבו וכשאין בני העיר

לרדת עמה לדין... ואל תחתיא מגזירתי ואת פן ח"ו תכווה בהחלת רבוטוי יציו". המהרי"ק אינו מסתפק בקביעה שהנתבע חייב בכבוד אב אלא גור עלי נדי חרס ושמותא. ומשמעו שזו כפיה בדרجة חמורה אף יותר מאשר כפיה בדברים שמוטרת לפני ר'ית. כפיה בדברים מצאו אשר אב לא זו נביו שמעל גיל שיש והאב אינו אמיד שיש לו ממון הרואי לכופ לוזום מדין צדקה. במקרה זה גוערין בו ומכלימין אותו ומקרים עליו בziejיבור שהוא אכזרי ופחות מעוף טמא שzon אפרוחיו מבואר בכתובות מט'ב וכשוו"ע אבה"ע עא,א. ומשמעו שלא מנדים אותו. מכאן שנדי חמור MCPיה בדברים. מדברי המהרי"ק שגורע נדי (נחי"ש) בגין כבוד אב בענין מקום הדין נראה שיש מקום לכופ הנتابע בכך.

להטייע על קייזטן לא ברור מדויע קופין על הנتابע את מקום הדיון מדין כבוד אב.

גם לפי החסבר שבצדקה יש לאו ולכנן קופין על הצדקה (א) לא מובן מדויע יכול עלי מקום הדיון בגין כבוד אב.

לפי ר'ת (א) ניתן לכפות במ"ע שמתן שכחה בצדקה ששחכפה היא בדברים (וראה ט"ז יו"ד רמ"ק"א דשרי קצר כפיה). גם לשיטתה זו צ"ע שהרי ברמ"א נראה שאנו עושים כפיה גמורה ולא רק קצר כפיה או כפיה בדברים בלבד. מחייבים את הנتابע להתדיין במקומו של התובע מצד כבוד אב ואם יסרב ניתן אף להוציאו ממנו ממון.

ד. מחלוקת הפסיקת האם בי"ד רשאי לכפות על קיומם מ"ע שמתן שכחה בצדקה

לפי השיטה שיסודה בירושלמי שבמצוות עשה שמתן שכחה בצדקה רשאים לכפות אך אין מחייבים לכפות (ד) נוכל לישב שלאלתו. באם אכן יש רשות לבני"ד לכפות במ"ע שמתן שכחה בצדקה נהי דין וחובה לכפות אך מאחר ורשאין, لكن ניתן להבין מדויע קופין על כבוד אב לענין מקום הדיון, אך אין זה פשוט שדעה זו מוסכמת לכוי"ע וכפיה שנבואר.

שיטת זו שמקורה בירושלמי הוזכרה בתוס' לעיל בשם הריצב"א והובאה ברמ"א (חו"מ צז,טז) בשם תשובה הרמב"ן. משום כך פסק הרמ"א שם שמצוות השבת העבות היא מצוות עשה שמתן שכחה כתוב בצדקה וכן אין בי"ד של מטה מחייבין לכופ עליה אבל אם רוצים לכוף הרשות בידם.

הסתמ"ע (צז סקל"ו וביתר אריכות בס"י קוז סק"ב) כותב שהתוס' והרא"ש חולקים וטוביים שבמ"ע שמתן שכחה בצדקה אין בי"ד רשאים לכפות והסתכים עמו קצר החשן (קוז סק"א) וציין שמהרמב"ם וחוטור משמע שאין רשאין לכפות. ואילו הש"ץ (ס"י צז סק"י וס"י קוז סק"א) סובר שכוי"ע סביר כהרמב"ן שיש אין לכפות.

השו"ע (חו"מ קוז,א) כותב שלפני תקנות הגאנונים אין קופין את היורשים לפרווע חוב אביהם ממלטלי אבל מצוה עליהם לפרווע חוב אביהם והרמ"א לא העיר על כך.

הסתמ"ע (סק"ב) מביא דברי הטור שאין קופין כי זו מצוות כבוד אב שמתן שכחה בצדקה ותמה הסמ"ע מדויע הרמ"א לא פסק כאן כתשובה הרמב"ן

שהביא בס"י צו גבי השבת העבות שנהי שלא מחייב לכוף אך רשאי לכוף. וכיוצ"ב קשה על הרמ"א ביו"ד סי' רם לגבי מצות כבוד אב שאין כופין ולא ציין הרמ"א רשאין לכפות.

הש"ץ (קוז סק"א) סובר שדין של הרמב"ן רשאין לכוף מוסכם לכ"ע (וכפי שהזכירנו לעיל) וambilר שדין זה פשוט ולכן הרמ"א לא טרח לציין בכל מקום וסמן על מה שהזכירו בס"י צו גבי השבת העבות.

הסמ"ע (קוז סק"ב) סובר שיש מחולקת הראשונים האם רשאין בי"ד לכוף במ"ע שמתנו שכחה בצדיה ומשום כך כתוב הטעם"ע שהרמ"א דקדק בדבריו. מכיוון שיש מחולקת הפסיקים סובר הרמ"א שמספק אין רשאין לכוף כאשר בכפיה אנו נחשים כמוסאים מידו. לפיכך, בכבוד אב אין כופין את הבן כי הרי זה "כאי לו באנו להוציא מידו שיטוח נפשו במקום שיש פלוגתא בדברי" ולהן גם אין כופין היורשים להוציא ממונו שברשותם שאינו משועבד (מטלטלי) כדי לפרט חוב אביהם "משא"כ" בהשבת העבות דמשכו עמד ברשות הלווה ולא מיקרי הוצאה מידו במה שכופין אותו (את המלה) לחשב העבות".²

מכאן עולה שלפי הרמב"ן והריצב"א וכן פוטק הש"ץ רשאין בי"ד לכוף על כבוד אב ונוכל בכך להבין מדוע כופין ממשום כבוד אב על מקום הדין (ונצטרך להוסיף שמאחר ובדרך כלל רשאין לכוף, כאן הוחלט מסיבות כלשון שכופין ולא נתנו אפשרות לכל בי"ד לשקל האם לכפות או לא). ברם, לפי הטעם"ע והकצתו יש הראשונים שחולקים וסבירים שאין רשאין לכוף ולדיאו עדין צ"ע מודוע כופין בכבוד אב בעניין מקום הדין.

וגם לפי שיטת הטעם"ע שמספק רשאין לכפות כאשר אין הכהיה מודדי המוחזק צריך עיין שהרי בכפיה על מקום הדין אין כופין את הנتابע לטrhoת בגופו ולכלת להתדיין במקום רחוק ולפי הטעם"ע ב嚷ון זה אין כופין (וכפי שכתב לגבי מצות כבוד אב בכללה שאין כופין אותו שיטrich נפשו כיש

² הרב אריה אסולי הקשה דלא כוארה לפי הטעם"ע המלה נחשב כמוחזק במשכו ולכן כתוב הטעם"ע (ס"י צז בסמ"ע סק"מ"ד ובפרישה סקל"ד בכיע"ז בקצת"ח שם סק"ג) דלבעהית אם החזר לולה כסות יום ביום בעדים אע"פ שהלווה טמן לטען החזרתו (למשכו) למלה אין הוא נאמן לטען פרעת החוב תוך זמנה מיגו שהחוורתה המשכו דהוי ספק בוגרא (מיגו נגד חזקה אין אודם פורע תוך זמנה) ולא מהני להוציא דהملוה מוחזק במשכו (וחש"ץ צז סק"ג פליג לטובר דמהני המינו וכ"ג בנתיבות) ומאחר ולפי הטעם"ע המלה מוחזק במשכו צ"ע מש"כ בביור שיטות הרמ"א דכופין המלה לחשב העבות דלא מיקרי הוצאה מוחזק.

מחלוקות אם קופין). יתכן ונמצא אולי ישוב לדברים לכשנדון בדברי האחרונים בגדר הדיון של מ"ע שמתן שכחה בצדיה אין קופין עליה³.

ה. התובע הולך אחר הנتابע - מעיקר הדיון או מכח תקנה?

ונראה שיש מקום לשוב נוסף של שאלה זו לאחר שנברר מהו גדר הדיון שהתובע הולך אחר הנتابע. דין זה נפסק ברמ"א חוות' יד, ובבאור גדר הדיון ישנה שאלה בסיסית. כיצד מתישב הכלל שהתובע הולך אחר הנتابע עם דברי הגمراה בסנהדרין לאב, שבוכיו על מקום הדיון קייל' שעבד לווה לאיש מלואה וידונו לפיו רצון המלווה וכ"פ הרמב"ם פ"ו דסנהדרין ובשו"ע חוות' ר"ס יד ולא רק בהלואה אלא גם בתביעות נוספות. מדובר פסק הרמ"א שלנתבע עדיפות לעניין מקום הדיון כאשר לפי הגمراה והפוסקים יש עדיפות לתובע.

בביאור גדר הדיון של התובע הולך אחר הנتابע וишוב הסתירה הנ"ל בין זכות התובע לזכות הנتابע ראה מה שכתבתי בארכיות בכתלנו ט"ו עמי 383 ואילך והעליה ממש שהכל שהתובע הולך אחר הנتابע נובע משתי סיבות עיקריות:

א. זכות הנتابע מעיקר הדיון

- 1) כי הוא מוחזק במומו (בעל העיטור אותן בירורין ע"פ הירושלמי, גרא"א וכ"ג בחכם צבי ובענין המשפט).
- 2) כי הוא מוחזק בגופו ואין לחייבו לлечת לדון במקום אחר (שוו"ת שיבת ציון סי' צח).

ב. זכות הנتابע נוצרה כתקנה שאינה מעיקר הדיון. יסוד התקנה:

- 1) לטובות הנتابע – מפני הרמאן ומהשש לטובות טرك (לבוש וכנסתא"ג).
- 2) תקנה לטובות התובע (או לטובות הצבוי) שהנתבע יהיה "ציתת דינא" (מהריב"ל חייג סי' צז וכן מבין האג"ם חוות' חוות' סי' ה בדעת הגראי"א).
- 3) תקנה (לטובות הצבוי) למנוע קטטות היכן ביד חשוב יותר (מהרשד"ס).

³ ובאחרונים דנו בכך מכמה אנפין כגון בשיטת ר"י שכשיש לאו קופין ועוד וראה בב"ח מש"כ בקובץ שעורים ובעורי ר"ש רוזובסקי וכן במל"מ גבי הענקה ועוד ואכמ"ל.

ו. זכות הנتابע מכח תקנה - השלכות לכבוד אב

והנה, לפי השיטה שהכלל שהותובע הולך אחר הנتابע יסודו בתקנה לטובה הנتابע מחשש לתביעות סרך יש לישיב בנסיבות שכאשר כנגד החשש לתביעות סרך ניצבת מצוות כבוד אב הוותלט שלא לתקן התקנה ויחזור עיקר הדין שיש הזכות ל佗בע. דהיינו, אנו לא כופין את הנتابע משום כבוד אב אלא שכאשר יש כבוד אב לא עשינו תקנה לטובתו וחוזר המצב לעיקר הדין. (וכע"ז כתבו בהלכה פסוקה חוי"מ סי' יד הע' 140). כיוצא"ב ייל שם זו תקנה לטובנת הציבור או במקום כבוד אב לא תקנו וכמו"כ אם זו תקנה לטובת התובע (שהנותבע יהיה "ציתת דינה") יכול התובע לומר אי אפשר בתקנ"ח ולכן כשייש מצוות כבוד אב יוכל האב-התובע לכוף את הבן הנتابע לדzon במקומות האב.

ז. זכות הנتابע מכח מוחזקתו – השלכות לכבוד אב

לפי השיטות שהכלל שהותובע הולך אחר הנتابע הוא מעיקר הדין כי הנتابע הוא מוחזק עדין צריך עיון מדו"ע בגל כבוד אב יכפו את הנتابע לדzon במקומות התובע ואף יוציאו ממנו הרי אין כופין על מצוות כבוד אב.

לפי השיטת ציון מוחזקתו של הנتابע היא בגופו שאין להטריחו למקום אחר והיה אולי מקום לומר, שככל עוד אין הנتابע מוחזק במו"ן לעניין מקום הדין אלא רק מוחזק בגופו בכח"ג שרי לכפות משום כבוד אב. אך הסבר זה דחוק כי במצוות כבוד אב בדרך כלל הטיראה היא בגופו ולא במו"ן (שהרי אם יש לבב ממו"ן, כבוד האב הוא בגופו של הבן אך במו"ן של האב) ואעפ"כ קי"יל שאין כופין את הבן לטrhoח בגופו משום כבוד אב דהוי מ"ע שמתן שכחה בצדקה. גם לשיטת שהנותבע מוחזק במו"ן לעניין מקום הדין לא מצאנו ישוב לשאלתנו.

ח. זכות לבית דין לקבוע מקום הדין

לענ"ד ניתן לישב שאלה זו כדלהלו. בעניין מקום הדין עסקנו בשאלת האם קביעת מקום הדין היא זכותו של התובע או זכות הנتابע. אך יש מקום לומר שיש גם זכות לביה"ד לקבוע את מקום הדין. ביה"ד קבוע בעירו אינו יכול להחליט באופן שרירותי שלא לדzon בתביעה כלשהי ללא סיבה מוצדקת. אך כאשר יש סיבה מוצדקת רשאי ביה"ד עצמו להחליט שאין הוא דן

בתביעה כאשר יש בי"ד במקומות אחר שיכול לדון בה וממילא ידון בתביעהbih"d הקרוב ביותר שמחוץ לעיר זו (casus non in iudicio bi"d בערים של התובע והנתבע יוזן בכך bi"d הקרוב ביותר לעיר).

במקרה בו אב תובע את בנו והם אינם גרים באותה עיר חייב הבן-הנתבע, משום כבוד אב, לוטור על זכותו כמוחזק (בגופו או בממונו) לעניין מקום הדין. על פי מה שביארנו אין כופין את הבן על חיויבו זה כי זו מצוה שמתן שכורה בצדקה. ברם, חיובו של הבן מהווע סיבה מוצדקת לפיה רשאי bi"d שבעירו של הבן-הנתבע להחליט שלא מוקן לדון בתביעה כי לפי ההלכה חייב הבן לדון בעירו של האב. bi"d אין רוצה לסייע לבן לעבור על מצוות כבוד אב ולהיות שותף לכך וזה סיבה מוצדקת מטעם שבגינה רשאי bi"d לטרב לדון ולקבוע שידונו במקומות אחר. כיוצא בזו רשיית גם bi"d בעיר הקרויה למקום הנתבע לטרב לדון בתביעה משום כבוד אב וכן יכולון לטרב כל שאר בתי הדין שמחוץ לעירו של התובע. נמצא שבמקרה זה ישאר רק bi"d אחד שМОכן לדון בתביעה והוא bi"d שבעירו של התובע. במקרה שיש bi"d אחד בלבד והוא עירו של התובע פשיטה שאין הנתבע רשאי לומר שהתובע הולך אחר הנתבע כי אין bi"d במקומות של הנתבע וממילא יכול התובע לכוף את הנתבע להתדיין בבי"ד שבעירו של התובע.

נמצא, שדין של הרמ"א שמחיבין את הבן-הנתבע לדון בעירו של האב-התובע איינו כפיה על מצוות כבוד אב אלא תוכאה דמלילא. משום חיוב הבן במצוות כבוד אב רשאי bi"d שבעיר הנתבע שלא לדון בשואית וממילא יכול התובע לכוף את הנתבע לדון בעיר התובע.⁴

⁴ המהר"י ק, שתשובתו היא מקור לדברי הרמ"א כתוב שם הבןיאלץ להוציא הוצאות כדי לבוא למקוםamo – יהיה עלייה לפרועו. ניכרים הדברים שתשלום זה נובע מכך שນפק להלכה כי כבוד אב משל אב ולא משל בן. אם קביעת מקום הדין נעשית מתוך רשות בפנים (בתים הדין הקרים מסרבים לדון) הבןיאלץ לлечט למקומות התובע בהדר בית דין אחר, אין סיבה לחייב האם לשאת בחוצאות]. (ועל אף שמהר"י ק הוסיף: "ואם כי באוליה היה הדין נתון לנו [ר' ר' – לחייב האם בחוצאות] מ"מ כדי שלא יהה לך שום פתרון פה לחלק אמרתי כן", והוא מוקם לדוחק שאינו זכאי להוצאות כי נאלץ לлечט למקומות התובע מהדין ולא מוצאות בבוד, נראה שכוננו לכך שאף אם בבוד משל אב, כדי שלא לצער האב יש להוציא ממון (וכאן מדובר בצער ואף בבזין), כפי שכותב מהר"י ק, ועוד ייל עפ"י מש"כ הבהיר (ו"ד רמ) שאף שאינו חייב לחסר כיסו אם יחסר כיסו בשבלו, בכלל מצות כבוד הורא, ומסתבר שזו כוונת מהר"י ק שייתכן ומה הדין לא היה הבן זכאי להוצאות. שיר שכתבנו בשוו"ת י"ד ס"י קח באර דברי מהר"י ק "ואם כי באוליה לא היה הדין נתון לנו" באנון הקודם, מצד בזין. (הערה ערך).

תגובת המתבר: כבוד אב נשעה במומו של אב ולא במומו של הבן. ומשו"ה פסק הרמ"א (ו"ז רמ,ח) שהבן הנתבע צריך לדון במקומות האב התובע אך האב חייב לשפט לבן הוצאות. כאשר bi"d שבעירו של הבן – הנתבע מסרב לדון בתביעה (זהה שאר בתי

הבאנו לעיל הדעה שביה"ד רשאי לכוף על מ"ע שמתן שכחה בצדיה. ישנה דעה שביה"ד אינו רשאי לכוף כפיה רגילה אך כפיה קצר או כפיה בדברים כופין. מסתבר שגם החולקים וסוברים שאין בהיה"ד רשאי לכפות ואפיו לא כפיה בדברים יודו שאם יש תוצאה דמימלא של כפיה עקיפה באופן פאיסיבי של שוא"ת שנובעת מזכות של צד שלישי דכה"ג לכוי"ע שרי ואינו נחשב כלל ככפיה על המזואה. משום כך נלע"ד דלפי כל השיטות יובן מדוע יכפו את הבן הנتابע לדון בעירו של האב התובע.

ח. סיכום

מדובר הرم"א ומהר"יק שהוא מקורה של הרמ"א מסתבר שיש מקום לכוף בבי"ד את הבן-הנתבע משום כבוד אב לדון בבי"ד שבמקומות התובע בניגוד לכל הרגיל שהתווע הולך אחר הנتابע. ולכאורה קשה הרי אין כופין על מצוות כבוד אב שמתן שכחה בצדיה. ומשום כך בשווי"ת אמריו יושר נואר בצע"ע אם יכולים לדון הבן כمسרב כאמור בהערה לעיל.

הבאנו שלושה הסברים בישוב העניין :

- 1) יש שיטה שאין חייבים אך רשאים לכוף על מ"ע שמתן שכחה בצדיה.
- 2) יש דעתות שזכות הנتابע, שהתווע הולך אחר הנتابע יסודה בתקינה ויל" שבסמקומות שיש כבוד אב לא תיקנו.
- 3) לפי השיטה שהנתבע מוחזק ולכן התובע הולך אחר הנتابע ייל' שימוש חיובו של הנتابע לכבד את אביו נהי שאין כופין אותו אך ביה"ד שבעירו רשאי להסתלק מלדוֹן וממילא ידונו בכך ביה"ד שבעירו של התובע. אין זו כפיה אלא תוצאה דמימלא.

הדין בלבד ביה"ד שבעירו של התובע) הכוונה היא כפי פסק הرم"א דהיו שבתיה דין האמורים מסרבים לדון בתביעה ששחאב – התובע דרש לדון בעירו (של האב) רק אם האב מוכן לשלם הוצאותיו של הבן בגין קיום הדין במקומו של האב (כאשר יש לאב).

[בדרך אגב יש בעיר שבתקנות הדיון תש"ך נקבע שחוצאות הנוטפות הכרוכות בקיים הדיון ביה"ד של מקום ההורה יכולות על ההורה. בתקנות הדיון תש"ג נקבע שביה"ד יחולט בעניין הוצאות הנוטפות. ישנים מקרים שבהם מחויב הבן (mdiין צדקה ואו מדין כבוד אב) להאכיל את האב מכיספי הבן (כגוןCSI כשייש לבן ואין לאב ו/orה שוי"ע ורמ"א יי"ד רמח ובני"כ). יתכו ומשום כך שונות התקנה באופן שביה"ד יחולט בעניין הוצאות הנוטפות].